

การวิเคราะห์ความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง
โดยใช้วิธีวิทยา
Analysis of Conflicts and Disputes in Construction Projects
Using Q-Methodology

กฤต โงวธนสุวรรณ*

Grit Ngowtanasuwan

Received : 2019-04-26

Revised : 2019-04-27 - 2019-07-10

Accepted : 2019-07-11

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ คือ เรื่องการวิเคราะห์ความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างโดยใช้วิธีวิทยา ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้ว่าจ้าง ผู้รับจ้างเหมาก่อสร้าง ผู้ควบคุมงานก่อสร้าง และวิศวกรที่ปรึกษาทำหน้าที่ ควบคุมงานก่อสร้าง เป็นต้น ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับงานก่อสร้างไม่มีใครอยากให้มีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นขณะที่ทำงาน ร่วมกัน เพราะอาจจะเป็นที่มาของข้อพิพาทและการโต้แย้งขึ้นได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหาอุปสรรคย่อมเกิดขึ้น ได้ จะมากน้อย รุนแรงเพียงใดขึ้นกับเหตุการณ์ สถานการณ์และสภาพของพื้นที่ทำงาน รวมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหา ร่วมกันและอาจส่งผลทำให้เกิดเป็นกรณีก่อกวนฟ้องร้องขึ้น วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาปัญหาและปัจจัย ที่ส่งผลต่อการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทระหว่างผู้รับเหมากับเจ้าของโครงการก่อสร้าง จากนั้น ทำการวิเคราะห์ และจัดกลุ่มปัจจัยที่ได้ ซึ่งจะนำไปสู่คำตอบในการลดปัญหาการเกิดข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างลงได้ ขั้นตอนการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิควิธีวิทยา (Q-methodology) ถูกใช้เพื่อการวิเคราะห์จัดกลุ่มตัวแปรในงานวิจัย ผลลัพธ์ ที่ได้จะนำไปสู่การสร้างกลยุทธ์ในการลดปัญหาการเกิดข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างในประเทศไทย ประกอบด้วย (1) ด้านการเงิน (2) การขาดความรู้และประสบการณ์ (3) ความไม่ถูกต้องครบถ้วนของเอกสาร (4) ความบกพร่อง ในการทำงาน และ (5) งานไม่ได้คุณภาพตามที่กำหนด

ABSTRACT

This article is a research title “analysis of conflicts and disputes in construction projects using Q-methodology” which is related stakeholders such as project owner, contractor, inspector and consultant engineer. No one in the project wants to have problems or barriers to work while

* หลักสูตรการจัดการงานก่อสร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ฝั่งเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 44150

* Construction Management Department, Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Art, Mahasarakham University, Mahasarakham 44150, Thailand

Corresponding Author E-mail: grit_n@hotmail.com

(บทความนี้ปรับปรุงจากบทความที่ได้นำเสนอในการประชุมระดับชาติ “โสมภูมิ” ครั้งที่ 4 ประจำปี 2562 วันที่ 13 มิถุนายน 2562 ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ฝั่งเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

working together, because it will lead to conflicts and disputes. But in fact, the barriers will arise. It will be much or less severe, it depends on the situation and the condition of the workspace as well as the solution to the problems together and may result in a lawsuit. The main objective of this research is to investigate the problems or factors that affect the conflicts and disputes between the contractors and the project owners of the construction projects. Then analyze and group the factors. This will lead to the solution to the problem of construction dispute. The process of data analysis by a technique of Q-methodology is used for analysis, grouping variables in research. The results will lead to a strategy to reduce the problems of construction projects in Thailand including (1) finance (2) lack of knowledge and experience (3) inaccuracy, completeness of the documents (4) deficiency in work and (5) the work is not as specified quality.

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง ข้อพิพาท โครงการก่อสร้าง วิธีทฤษฎี

Keywords: Conflict, Dispute, Construction project, Q-methodology

บทนำ

โครงการก่อสร้างโดยทั่วไป จะประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 3 ฝ่าย คือ (1) ผู้ว่าจ้างหรือเจ้าของงาน (2) ผู้รับจ้างหรือผู้รับเหมาก่อสร้าง และ (3) ผู้ควบคุมงานก่อสร้างหรือที่ปรึกษาทำหน้าที่ควบคุมงานก่อสร้าง โดยมีแบบก่อสร้าง (Drawings) รายละเอียดวัสดุ-วิธีการก่อสร้าง (Specification) และสัญญา (Contract) เป็นกติกาในการดำเนินการก่อสร้าง ผู้เกี่ยวข้องข้างต้น ต่างมีภาระรับผิดชอบในโครงการ โดยผู้ว่าจ้างต้องมอบพื้นที่และอุปกรณ์บางอย่าง ตามที่ตกลงไว้ในสัญญาให้แก่ผู้รับจ้างภายในกำหนดเวลา และต้องจ่ายเงินค่างานตามงวดงานที่ได้ตกลงกันไว้ เพื่อให้ผู้รับจ้างมีสภาพคล่องที่จะทำงานให้เสร็จตามเป้าหมาย ส่วนผู้รับเหมาต้องจัดทำแผนการทำงานก่อสร้างให้เหมาะสมกับอายุสัญญา และมีขั้นตอนกระบวนการก่อสร้างที่สอดคล้องต่อเนื่องและมีความเป็นไปได้ตามขั้นตอน เพื่อให้ผู้ควบคุมงานตรวจสอบให้ความเห็นชอบก่อนเริ่มทำงานก่อสร้าง รวมถึงจัดหาเครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์และวัสดุก่อสร้างเข้ามาทำงานตามแผนงานที่วางไว้ โดยก่อสร้างให้ถูกต้องตามแบบและข้อกำหนดด้วยวัสดุก่อสร้างที่มีคุณภาพ จัดทำรายงานและเอกสารต่างๆ ที่จำเป็นระหว่างก่อสร้าง แล้วเสนอต่อผู้ควบคุมงานและผู้ว่าจ้างเพื่อทราบและให้ความเห็นชอบ

แบบก่อสร้างโดยทั่วไปแม้จะได้ถูกออกแบบมาโดยกลุ่มผู้ออกแบบ (วิศวกร/สถาปนิก) ที่เชี่ยวชาญและผ่านการตรวจสอบมาอย่างดี แต่บางครั้งก็ยังมีปัญหาให้ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ก่อสร้างหรืออุปสรรคที่ไม่คาดคิดมาก่อนที่เกิดขึ้นระหว่างก่อสร้าง การปรับปรุงแก้ไขแบบก่อสร้างจึงเป็นเรื่องปกติที่ย่อมเกิดขึ้นได้ในทุกโครงการ ดังจะเห็นได้จากช่องแสดงการเปลี่ยนแปลง/ปรับปรุงแบบ (Drawing revisions) และช่องลงนามวิศวกร/สถาปนิกผู้ปรับปรุงแก้ไขแบบที่ปรากฏในแบบก่อสร้าง ข้อกำหนดวัสดุและวิธีการก่อสร้าง โดยปกติควรให้ทางเลือกไว้ด้วยว่าสามารถเลือกวิธีการหรือวัสดุเทียบเท่าเพื่อความคล่องตัวในการทำงานได้ แต่ต้องเลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อทั้งเจ้าของงานและผู้รับเหมา โดยที่ยังมีผลงานก่อสร้างที่มีคุณภาพและมั่นคงแข็งแรงเหมือนที่แบบกำหนดไว้ในสัญญาก่อสร้างที่คู่สัญญาลงนามต่อกันไว้ สัญญาก่อสร้าง โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ หมวดแรกกำหนดลักษณะและขอบเขตของงาน ซึ่งเป็นรายละเอียดว่าจ้างให้ทำการก่อสร้างงานอะไร ปริมาณเท่าไร ที่ไหน วงเงิน ค่าก่อสร้างเท่าไร กำหนดวันเริ่มต้นและสิ้นสุดสัญญา เป็นต้น หมวดที่สองเป็นการกำหนดความ

รับผิดชอบหรือภาระผูกพันของสัญญา ของฝ่ายต่างๆ และส่วนสุดท้ายเป็นเงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามในการทำงานจ้านั้นๆ

ทุกคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับงานก่อสร้างไม่มีใครอยากให้มีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้น เพราะมันจะนำมาซึ่งข้อพิพาทและการโต้แย้งทำให้การทำงานร่วมกันไม่ราบรื่น ไม่มีความสุขกับงาน แต่อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า ปัญหาอุปสรรคย่อมเกิดขึ้นได้ จะมากน้อยรุนแรงเพียงใด ขึ้นกับเหตุการณ์ สถานการณ์และสภาพของพื้นที่ทำงาน รวมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ยิ่งไปกว่านั้น ในขั้นตอนการส่งมอบงานก่อสร้างงวดสุดท้ายจะมีความสำคัญและเกิดปัญหาความขัดแย้งได้ง่าย เพราะเป็นขั้นตอนที่การจัดการทุกอย่างให้เป็นไปตามสัญญาและเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันก่อนการเริ่มเปิดใช้งานโครงการ จึงทำให้บางครั้งต่างฝ่ายต่างมุ่งรักษาผลประโยชน์สูงสุดของตนตามสิทธิที่ควรได้รับ ก่อนการจบโครงการ และในหลายๆ ครั้งที่การรักษาผลประโยชน์นี้ ทำให้เกิดเป็นกรณีถกเถียงฟ้องร้องขึ้น ซึ่งหากในช่วงนี้เกิดปัญหาที่ไม่สามารถตกลงกันได้ จะส่งผลให้โครงการไม่สามารถจบได้อย่างสมบูรณ์นัก เพราะในการส่งมอบงานก่อสร้างมีประเด็นที่สำคัญเกิดขึ้น ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันดีของทุกฝ่ายว่าหากงานก่อสร้างดำเนินมาถึงขั้นตอนการส่งมอบงานแล้ว แสดงว่างานก่อสร้างเกือบทั้งหมดนั้นเสร็จสมบูรณ์ และเป็นไปตามรูปแบบสัญญา ผู้ว่าจ้างสามารถเข้าครอบครองและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ก่อสร้างได้ ดังนั้น ความเสร็จสมบูรณ์ครบถ้วนตรงตามรูปแบบสัญญาและความเรียบร้อยของงานทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพนั้น จึงเป็นประเด็นหลักในการพิจารณาตรวจรับงานของทางฝ่ายผู้ว่าจ้าง จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นที่มาของงานวิจัยนี้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดช่วงระยะเวลาโครงการก่อสร้างนั้นจะเกิดขึ้นระหว่างผู้รับเหมาก่อสร้างและเจ้าของโครงการ โดยสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายที่ไม่ตรงกัน

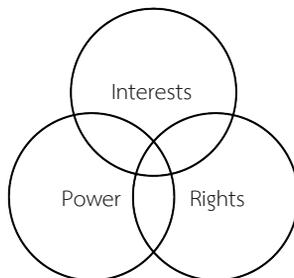
งานวิจัยนี้มีเป้าหมายที่ต้องการจะหาคำตอบของปัญหาการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง โดยกำหนดขนาดโครงการไม่เกิน 50 ล้านบาท อยู่ในพื้นที่ 4 จังหวัดยุทธศาสตร์ภาคอีสานตอนกลาง ประกอบด้วย ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และ กาฬสินธุ์ (ร้อย-แก่น-สาร-สินธุ์) ซึ่งมีสมมุติฐานว่า ความขัดแย้งน่าจะเกิดจากสองฝ่าย ระหว่างผู้รับเหมาก่อสร้างและเจ้าของโครงการ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก (Key informants) ไว้ 14 คน (แบ่งเป็นฝ่ายผู้รับเหมา 7 คน และฝ่ายเจ้าของโครงการ 7 คน) เป็นผู้ที่มิประสบการณเคยเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างมาแล้ว และอยู่ในพื้นที่ศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ลดการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างขนาดเล็กในประเทศไทย โดยสามารถแสดงเป็นวัตถุประสงค์ย่อยเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

- เพื่อศึกษาปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาท ระหว่างผู้รับเหมาก่อสร้างและเจ้าของโครงการ
- เพื่อวิเคราะห์จัดกลุ่มปัจจัยที่ได้จากการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา
- เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการลดปัญหาการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง

ทบทวนวรรณกรรม

นิยามของ “ความขัดแย้ง” (Conflict) ได้รับการให้ความหมายไว้หลายมุมมอง เช่น วิเชียร วิชยอุดม (Witthayaudom, 2012) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะของความไม่เป็นมิตรหรือตรงกันข้ามหรือไม่ลงรอยกันหรือความไม่สอดคล้องกัน ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ 2 ฝ่าย (หรือมากกว่า) ลักษณะของความไม่ลงรอยกันหรือไม่สอดคล้องกันนี้จะเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ หลาย ประเด็น เช่น เป้าหมาย

ความคิด ทศนคติ ความรู้สึก ค่านิยม ความสนใจ ความสัมพันธ์ เป็นต้น ในมุมมองของ กุญชรี้ คำชาย (Kakai, 2019) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า หมายถึง เหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นเมื่อบุคคลหรือทีมมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน ความขัดแย้งถือเป็นเหตุการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้นในการอยู่ร่วมกันหรือทำงานร่วมกัน คนโดยทั่วไปมักนึกถึงความขัดแย้งในเชิงทำลาย แต่เป็นที่ยอมรับกันว่า หากความขัดแย้งเกิดขึ้นในปริมาณที่พอเหมาะ ความขัดแย้งนั้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ ในทำนองเดียวกัน เมตต์ เมตต์การุณจิต (Metkaruchit, 2516) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้ว่า เป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ แต่ไม่ควรปล่อยให้เกิดขึ้นหรือขยายตัวออกไปสู่การเกิดเป็นข้อพิพาท ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคมที่เริ่มต้นจากตัวบุคคล ขยายไปยังบุคคลอื่น จากนั้นก็ไปจนถึงระดับสังคม ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน วิกานดา เกษตรเอี่ยม (Kasetiam, 2015) ได้สรุปนิยามของความขัดแย้งไว้ว่า “การที่คนหรือกลุ่มบุคคลเกิดความไม่เข้าใจกัน เป็นปรปักษ์ต่อกัน โดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะป้องกันหรือบีบบังคับเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง เช่น ตำแหน่ง ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด อำนาจ เป้าหมาย เป็นต้น ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่ง พยายามต่อต้านไม่ให้อีกฝ่ายทำงานได้ตามเป้าหมาย” ระดับของความขัดแย้ง หากมีน้อยไปจะทำให้องค์กรมีความเฉื่อยชาและขาดความคิดสร้างสรรค์ หากมีมากไปก็จะนำไปสู่ความแตกแยกขาดความสามัคคี หรืออาจเกิดความรุนแรงจนเกิดเป็น “ข้อพิพาท” หรือเกิดการฟ้องร้องกันในเชิงกฎหมายได้ (Phichetthaphan, Rattanachai, & Kittiphongphatthana, 2017) ชำนาญ พิเชษฐพันธ์ และคณะ (Phichetthaphan, Chaochudach, & Kittiphongphatthana, 2016) ได้ให้ความหมายของข้อพิพาทไว้ว่า “ข้อพิพาท” (Cause of dispute) หมายถึง ข้อโต้เถียงหรือความคิดเห็นที่แตกต่างกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง (ที่ยังไม่สิ้นสุด) มุ่งที่จะเอาชนะกันให้ได้ เพื่อเป้าหมายสูงสุดของฝ่ายตนเอง ซึ่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจต้องไปฟ้องร้อง (Litigation) ต่อศาลในขั้นตอนต่อไป หรืออาจกล่าวได้ว่า ข้อพิพาทเป็นการที่บุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป มีการทะเลาะเบาะแว้งในเรื่องของความคิดเห็นและผลประโยชน์อย่างเด่นชัดเสมือนอยู่ในภาวะสงครามและก่อให้เกิดความเสียหาย ข้อพิพาทเกิดขึ้นเนื่องจากความแตกต่างของมุมมองในผลประโยชน์ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ในเชิงปฏิบัติต่อกันระหว่างสองหรือมากกว่าสองฝ่าย และมีอย่างน้อยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีมองว่ามีผลประโยชน์ ที่ไม่สามารถตกลงกันได้ แนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการป้องกันการเกิดข้อพิพาท คือการพยายามทำความเข้าใจในความต้องการของฝ่ายอื่นอย่างชัดเจน และการดำเนินงานด้วยความประนีประนอมกัน การเขียนข้อตกลงใดๆ ซึ่งหมายถึงสัญญาก่อสร้างระหว่างกันเพื่อที่จะช่วยลดโอกาสการเกิดข้อพิพาทนั้น สามารถทำได้โดยการเขียนเนื้อหาสาระข้อสัญญาให้ชัดเจนในประเด็นที่อาจจะเกิดความไม่เข้าใจที่ไม่ตรงกัน ให้ครอบคลุมในทุกกรณีให้มากที่สุด ดังนั้นการสร้าง ความชัดเจนในทุกประเด็นจะเป็นการช่วยให้คู่กรณีมีความเข้าใจกันให้มากที่สุด และจะช่วยลดโอกาสการเกิดข้อพิพาทได้ดีที่สุดเช่นกัน (Phichetthaphan et al., 2016) ปัจจัยการเกิดข้อพิพาทจะประกอบด้วย 3 ปัจจัยพื้นฐาน ที่มีความแตกต่างกันในมุมมองของแต่ละฝ่าย (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แสดงปัจจัยพื้นฐานในการเกิดข้อพิพาท
(ที่มา: Phichetthaphan et al., 2016)

ประกอบด้วย (1) ผลประโยชน์ (Interests) เป็นการพิจารณาในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน หรือการขัดผลประโยชน์กัน เช่น เงิน รายได้ สวัสดิการ หรือสิ่งที่ควรจะได้รับ เป็นต้น (2) อำนาจ (Power) ความต้องการได้รับความยกย่องและให้ความสำคัญ และ (3) ความยุติธรรม (Rights) เป็นความต้องการที่จะได้รับความยุติธรรมจากข้อกำหนดภายนอก เช่น กฎหมายหรือข้อความนัยสัญญาระหว่างกัน สิทธิ ความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ดังนั้น หากทุกฝ่ายพยายามหาจุดสมดุลที่เชื่อมต่อกันระหว่าง 3 ปัจจัย เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจต่อกันถึงความต้องการในกรอบของผลประโยชน์ อำนาจ และความยุติธรรม ซึ่งจะทำให้ข้อพิพาทนั้นยุติลงได้โดยทุกฝ่ายยังมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน

ชานาญ พิเชษฐพันธ์ และคณะ (Phichettthaphan, & Kittipittayakorn, 2014) ได้ให้ความหมายของงานก่อสร้างว่า เป็นงานที่มีลักษณะพิเศษ เฉพาะตัวแตกต่างจากระบบอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก ดังนั้นในการดำเนินการก่อสร้างให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านคุณภาพ เวลาในการทำงาน และต้นทุนการก่อสร้าง จึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการวางแผนการดำเนินการก่อสร้างที่ดี โดยที่ผู้บริหารงานก่อสร้างต้องทราบถึงหลักการดำเนินการก่อสร้างในระบบการวางแผนงาน เพื่อเลือกใช้ให้ถูกต้อง ตรงกับประเภทและลักษณะของงาน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงการบริหารทรัพยากรที่มีในองค์กรให้เหมาะสม รวมถึงเมื่อดำเนินการก่อสร้างไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จึงต้องมีการติดตามความก้าวหน้าในการทำงาน ถ้าหากเกิดปัญหาที่ไม่สามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน ผู้บริหารงานก่อสร้างควรต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแผนการดำเนินงาน และเร่งงานให้เสร็จตรงตามกำหนดเวลา ในประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมาตรา 587 ระบุว่า “อันว่าจ้างทำของนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้รับจ้าง ตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ทำนั้น” ซึ่งคำว่า “ผู้รับจ้าง” ดังกล่าว เป็นคำจำกัดความของอาชีพ “ผู้รับเหมาก่อสร้าง” (Kotmaidotcom, 2019) วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (Wikipedia, the free encyclopedia, 2019) ระบุว่า ผู้รับจ้างก่อสร้าง หรือเรียกทั่วไปว่า “ผู้รับเหมา” (Contractor) หมายถึง ผู้ชนะการประกวดราคา หรือผู้ที่เจ้าของงาน (ผู้ว่าจ้าง) เลือกให้เป็นผู้ทำงานก่อสร้างตามที่ระบุไว้ในเอกสารสัญญา ผู้รับจ้างก่อสร้างหลัก คือ ผู้รับจ้างที่ลงนามในเอกสารสัญญา ซึ่งยอมรับและตกลงที่จะดำเนินการก่อสร้างให้แล้วเสร็จด้วยดี เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในเอกสารสัญญา รวมทั้งต้องรับผิดชอบในผลของงานของผู้รับจ้างช่วงด้วย ผู้รับจ้างก่อสร้างจะต้องปฏิบัติตามงานทุกอย่างให้เป็นไปตามเอกสารสัญญาด้วยวัสดุและฝีมือแรงงาน ตามที่กำหนดไว้ในเอกสารสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็นไปตามข้อกำหนดทางเทคนิคและแบบ สันติ ชินานูวัตติวงศ์ (Chinanuwatwong, 2014) และ วิสูตร จิระดำเกิง (Chiradamkoeng, 2010) ได้กล่าวถึงประเภทของงานก่อสร้างไว้ว่า งานก่อสร้าง คือ การดำเนินงานเพื่อสร้างสิ่งของซึ่งค่อนข้างถาวรขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการและอำนวยความสะดวกแก่มนุษย์ งานก่อสร้างสามารถแบ่งตามลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาได้ สันติ ชินานูวัตติวงศ์ (Chinanuwatwong, 2014) และ วิสูตร จิระดำเกิง (Chiradamkoeng, 2010) ได้กล่าวถึงฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานก่อสร้าง ซึ่งประกอบด้วย

- เจ้าของงาน อาจเป็นบุคคลธรรมดา นิติบุคคล เอกชน ราชการ ทั้งที่สร้างอาคารเพื่อการใช้งานเองและเพื่อการจำหน่ายต่อ (สร้างเพื่อขาย)
- ผู้ออกแบบ อาจเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบรูปทรง การใช้งาน ความสวยงามของอาคาร รวมถึงวิศวกรซึ่งอาจแยกตามสาขาของงาน เช่น วิศวกรโครงสร้าง สุขาภิบาล ไฟฟ้า เครื่องกล เป็นต้น
- ผู้รับงานก่อสร้างหลัก หมายถึง ผู้รับงานก่อสร้างที่รับงานหลัก และทำสัญญาจ้างกับเจ้าของงานโดยตรง กลุ่มนี้ยังแยกเป็นกลุ่มรับงานก่อสร้างย่อย ที่มีความสามารถเฉพาะได้อีก

- ผู้รับเหมาช่วง หมายถึง ผู้ที่รับงานบางส่วนจากผู้รับงานหลักอีกทอดหนึ่ง ส่วนมากเป็นงานที่ต้องอาศัยความชำนาญโดยเฉพาะ

- ผู้รับงานย่อยเฉพาะ หมายถึง ผู้รับงานบางส่วนจากเจ้าของงานต่างกับผู้รับเหมาช่วง ที่รับงานจากผู้รับงานก่อสร้างหลัก ส่วนผู้รับงานย่อยเฉพาะจะรับงานจากเจ้าของงาน และทำงานร่วมกับผู้รับงานก่อสร้างหลัก

- ผู้รับงานช่วงเฉพาะ หมายถึง ผู้รับงานช่วงที่เจ้าของงานกำหนดให้ผู้รับงานก่อสร้างหลัก จ้างมาทำงานตามส่วนที่กำหนด แต่ขึ้นอยู่กับผู้รับงานก่อสร้างหลัก ต่างจากผู้รับงานย่อยเฉพาะ ที่เจ้าของงานเป็นผู้ว่าจ้างโดยตรง

- ที่ปรึกษา มีความหมายค่อนข้างกว้าง อาจรับงานการวางแผนงานก่อสร้าง งานด้านการสำรวจงานออกแบบ แต่ส่วนใหญ่งานหลักคือการควบคุมงานก่อสร้างและเป็นตัวแทนเจ้าของงาน

- ผู้บริหารงานก่อสร้าง เป็นองค์กรที่ทำงานคล้ายกับที่ปรึกษาแต่มีขอบเขตและหน้าที่ ความรับผิดชอบกว้างมากกว่า ทำหน้าที่เหมือนผู้รับงานก่อสร้างหลักและเป็นตัวแทนของเจ้าของงาน หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าเจ้าของงานจะเป็นผู้รับงานก่อสร้างหลักเอง แต่จะจ้างผู้บริหารงานก่อสร้างมาทำหน้าที่แทน ขอบข่ายของงานขึ้นอยู่กับข้อตกลงกันกับเจ้าของงาน

ชำนาญ พิเชษฐพันธ์ และคณะ (Phichetthaphan, & Kittipittayakorn, 2014) ได้สรุปไว้ว่า ข้อพิพาทในการดำเนินโครงการก่อสร้างสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยจะเริ่มตั้งแต่กระบวนการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ การออกแบบ จัดทำแบบ ประมาณราคา การประมูลงานโครงการก่อสร้าง และการดำเนินงานก่อสร้าง ตลอดจนการประกันผลงานหลังจากส่งมอบงานโครงการในงวดสุดท้าย ซึ่งมีมากมายหลายสาเหตุ โดยมีข้อสรุปประเด็นหลักข้อพิพาทในงานก่อสร้างอาจเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

- ไม่ถูกต้องตามขั้นตอนการทำงานที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน หรือไม่เหมาะสมกับฤดูกาล การใช้ผู้รับเหมาช่วงในงานเฉพาะ เช่นงานระบบต่างๆ ไม่เหมาะสมกับแผนงานหลัก ไม่ได้พิจารณาเพื่อสำหรับปัญหาอุปสรรคด้านฤดูกาล เช่นหน้าฝน หน้าน้ำหลาก หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ที่สำคัญประจำปีตลอดจน วัฒนธรรมท้องถิ่น

- การมอบพื้นที่และอุปกรณ์บางส่วนตามข้อตกลงสัญญาที่ผู้ว่าจ้างต้องจัดหาให้ ไม่เป็นไปตามกำหนดเวลา โดยที่ ต้องมีการขยายอายุสัญญา

- แบบก่อสร้างไม่สมบูรณ์ มีการปรับแก้ไขบ่อยๆ เสียเวลารอการแก้ไขแบบและเสียค่าใช้จ่ายไปโดยเปล่าประโยชน์ระหว่างรอการแก้ไข ยิ่งถ้าเป็นโครงการที่ใช้สัญญาประเภทออกแบบพร้อมสร้าง (Design-build) ด้วยแล้วจะยิ่งทำให้มีปัญหามาก

- การประเมินราคาก่อสร้างคลาดเคลื่อน การใช้แรงงานและการเร่งรัดงานของผู้ว่าจ้างนอกเหนือจากที่กำหนดในสัญญา ส่งผลทำให้ผลงานก่อสร้างมีปัญหาด้านคุณภาพจากการเร่งรัดงานเกินไป หรือการใช้วัสดุเทียบเท่าที่ต่ำกว่าที่กำหนด

- ผู้รับเหมาไม่มีคุณภาพหรือไม่มีศักยภาพในการบริหารจัดการงานก่อสร้าง และขาดประสบการณ์หรือไม่มีความรู้ด้านระเบียบราชการในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ผลงานล่าช้าอันเป็นผลกระทบจากผู้รับเหมารายอื่นๆ ในโครงการเดียวกัน กรณีที่เป็นงานใหญ่มีหลายระบบงานและใช้ผู้รับเหมาแยกสัญญากัน

- เอกสารการจัดซื้อจัดจ้างและสัญญาไม่สมบูรณ์

- ปัญหาจากคุณภาพวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน และการบริหารเวลาในงานก่อสร้าง

วิธีวิทยาคิว (Q-methodology) ถูกพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1935 โดย วิลเลียม สเตเฟนสัน (William Stephenson) ซึ่งเป็นนักพฤกษศาสตร์และนักจิตวิทยาชาวอังกฤษ เทคนิคนี้ได้ถูกใช้ในการทำงานวิจัยเรื่อยมา โดยมีผลงานทั้งที่เป็นตำราและงานวิจัยออกมาเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันเทคนิคดังกล่าวได้เป็นที่แพร่หลายไปทั่วทุกมุมโลก ในการศึกษาของนักวิชาการหลายๆ สาขาซึ่งได้นำวิธีวิทยาคิว มาใช้เพื่อทำความเข้าใจและแบ่งกลุ่มบุคคลตามทัศนคติและความคิดเห็น และใช้เพื่อจัดกลุ่มตามความคิดเห็น (Mckeown & Thomas, 1988) วิธีวิทยาคิวเป็นการผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ เหมือนเป็นสะพานเชื่อมโยงกันเพราะเป็นการศึกษาความนึกคิดหรือจิตวิสัยของมนุษย์ในหัวข้อต่างๆ หลากหลาย และเป็นการศึกษาว่าทำไมคนจึงคิดอย่างนั้นและคิดอย่างนี้ได้ อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายหลัก คือ การครอบคลุมแบบแผนแนวคิดที่แตกต่างกันของความคิดมนุษย์โดยไม่ได้นับว่ามีคนจำนวนเท่าไรที่คิดอย่างนั้น และการนำเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor analysis) เข้ามาใช้ทำให้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Prasithrathsint & Sookkaseme, 2007) ซึ่งแมคคีโอน และ โทมัส (Mckeown & Thomas, 1988) ได้กล่าวว่า วิธีวิทยาคิวเป็นการใช้วิธีการเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบและอย่างเข้มงวดในการศึกษาจิตวิสัยของมนุษย์ในประเทศไทย งานวิจัยที่นำวิธีวิทยาคิวไปใช้ส่วนใหญ่ยังอยู่ในกลุ่มจำกัด เช่น กลุ่มสายมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และจิตวิทยา เป็นต้น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และ กรรณิการ์ สุขเกษม (Prasithrathsint & Sookkaseme, 2007) ได้สรุปขั้นตอนของวิธีวิทยาคิว ไว้จำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การกำหนดเนื้อหาสาระ (Concourse) (2) การพัฒนาชุดข้อความคิว (Q-set) (3) การคัดเลือกชุดบุคคล (P-set) (4) การจัดแยกข้อความ (Q-sorting) และ (5) การวิเคราะห์ตีความ (Analysis and interpretation) สิทธิ์ ชีรสรณ์ (Teerasorn, 2009) กล่าวว่าไว้ว่า กรอบทฤษฎี (Theoretical framework) เป็นแบบจำลอง (Model) ที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรซึ่งตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงทางทฤษฎี กรอบทฤษฎีจะกล่าวถึงตัวแปรทุกตัวที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรตามหนึ่งๆ ตามทฤษฎี แต่ในการวิจัย ผู้วิจัยจะกำหนดหรือจำกัดขอบเขตการวิจัยภายใต้เหตุผลต่างๆ โดยเลือกศึกษาตัวแปรเพียงบางตัว ไม่ศึกษาตัวแปรทุกตัวตามที่ปรากฏในกรอบทฤษฎี และนำโครงสร้างใหม่นี้มาสร้างเป็นแบบจำลองเฉพาะกาล ที่เรียกว่ากรอบความคิดในการวิจัย (Conceptual research framework) กรอบแนวคิดของโครงการวิจัยนี้ อยู่บนพื้นฐานของปัญหาและวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังที่กล่าวไปแล้ว โดยประเด็นหลักของงานวิจัย คือ การศึกษากระบวนการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างไทย จากส่วนนี้ ผู้วิจัยทำการกำหนดสมมติฐานงานวิจัย (Hypothesis) นี้ได้ว่า “กลุ่มผู้รับเหมาก่อสร้างและกลุ่มเจ้าของโครงการ มีมุมมองหรือปัจจัย (สาเหตุ) ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างที่แตกต่างกัน”

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ สามารถอธิบายเป็นขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยภาพรวมของงานวิจัยสามารถแบ่งได้เป็น 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่ผ่านมา ในประเด็นที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง ข้อพิพาท สาเหตุ แนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโครงการก่อสร้าง ทั้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและสากล

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อพิพาทที่ได้และสร้างชุดข้อความคิว ประมาณ 40-50 ข้อความ (Grosswiler, 1992)

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ (Experts) 7 ท่าน เพื่อตรวจสอบชุดข้อความคิว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาหาความเห็นร่วมจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง โดยเริ่มจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1, 2,...,7 แล้วเวียนกลับไปผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 อีกที ผู้วิจัยส่งคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญท่านละ 3 รอบ เว้นระยะเวลาห่างกันพอควร จนในที่สุด ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่าน มีความเห็นตรงกัน ผลสรุปปัจจัยที่ได้ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจะถูกนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินชุดข้อความควิ และออกแบบแบบสัมภาษณ์ (2 ชุด) ที่ใช้เก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 ติดต่อและคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก (P-set) ที่เคยมีประสบการณ์เกิดข้อพิพาทมาแล้ว โดยแบ่งเป็น กลุ่มผู้รับเหมา 7 คน และกลุ่มเจ้าของโครงการ 7 คน (Barry & Proops, 1999) โดยคัดเลือกจากพื้นที่สี่จังหวัดยุทธศาสตร์ภาคอีสานตอนกลาง ประกอบด้วย ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และ กาฬสินธุ์ (ร้อย-แก่น-สาร-สินธุ์) การคัดเลือกจะอยู่บนพื้นฐานของความครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัด

ขั้นตอนที่ 6 สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก (P-set) ในประเด็นข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างที่เคยมีประสบการณ์ และจัดแยกข้อความ (Q-sorting) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ 2 ชุด

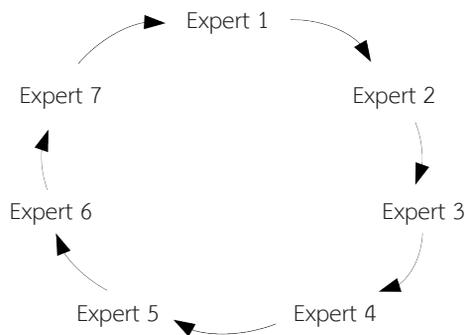
ขั้นตอนที่ 7 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (PQ method) ซึ่งเป็นโปรแกรมฟรีแวร์ (Freeware) โดยสามารถดาวน์โหลด (Download) ได้ที่ schmolck.userweb.mwn.de/qmethod/

ขั้นตอนที่ 8 ตีความผลการวิจัยและทำการสังเคราะห์กลุ่มปัจจัย

ขั้นตอนที่ 9 สร้างกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง

1. การกำหนดและพิสูจน์ปัจจัยสาเหตุชุดข้อความ

ในขั้นตอนการค้นหาและพิสูจน์ปัจจัยหรือชุดข้อความควิ เริ่มต้นจากการศึกษาปัจจัยจากทฤษฎีและวรรณกรรมที่มีการศึกษาไปแล้วนำมารวบรวมเป็นตารางเพื่อแนวทางพื้นฐานก่อน จากนั้นทำการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จากผู้เชี่ยวชาญในสาขาและวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการยืนยันยังตัวแปรและแบบจำลอง โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) ซึ่งเป็นกระบวนการในการหาความคิดเห็นร่วมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ปัจจัยที่ได้จะถูกนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในขั้นตอนต่อไป ขั้นตอนการค้นหาและพิสูจน์ปัจจัยเริ่มจากการรวบรวมปัจจัยจากทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่มีการบันทึกไว้ ในส่วนของปัจจัยสาเหตุ การเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทที่เกิดในโครงการก่อสร้าง จากหนังสือเรียน (Text books) บทความวิชาการที่มีการตีพิมพ์ในฐานข้อมูลสากล (the Emerald Insight, SCOPUS and ScienceDirect) และฐานข้อมูลอื่นๆ ย้อนหลังไป 10 ปี ผลที่ได้นำมารวบรวมเพื่อใช้เป็นแนวทางในขั้นตอนต่อไป จากปัจจัยที่รวบรวมมาได้ นำมาตรวจสอบและยืนยันโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้ทำการยืนยันปัจจัยโดยใช้ “เทคนิคเดลฟาย” (Delphi technique) เทคนิคเดลฟายนี้นี้ ถูกพัฒนาขึ้นครั้งแรกโดย Olaf Helmer และ Norman Dalkey ในปี ค.ศ. 1963 อนเนก พ.อนุกุลบุตร (Pho-anukunbut, 2013) กล่าวไว้ว่า เทคนิคเดลฟายเป็นกระบวนการในการหาความคิดเห็นร่วมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาที่ข้อความคิดเห็นนั้น ความเห็นร่วมของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นเป็นไปอย่างอิสระ ซึ่งอาจเกี่ยวกับเรื่องใดๆ ที่ยังไม่รู้ชัดทั้งเหตุการณ์ในปัจจุบัน อดีต หรืออนาคต ผู้เชี่ยวชาญมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและอย่างอิสระ โดยไม่ต้องประชุม ซึ่งทำให้ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ใดหรือความเห็นส่วนใหญ่ของที่ประชุม มีลักษณะคล้ายการสำรวจแต่ต่างกันในที่ส่งคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญหลายรอบ เว้นระยะเวลาห่างกันพอควร ซึ่งเป็นกระบวนการในการหาความคิดเห็นร่วมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการยืนยันปัจจัยที่เตรียมไว้ว่า มีอิทธิพลต่อการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาและวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยทำการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ จำนวนทั้งสิ้น 7 คน ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ผู้พิพากษา จำนวน 1 ท่าน อาจารย์ในสถาบันการศึกษา จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานก่อสร้าง จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นเจ้าของโครงการขนาดใหญ่ จำนวน 2 ท่าน ผู้วิจัยนำข้อมูลมาหาความคิดเห็นร่วมจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง โดยเริ่มจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1, 2, 3,...,7 แล้วเวียนกลับไปผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 อีกที (ภาพที่ 2)

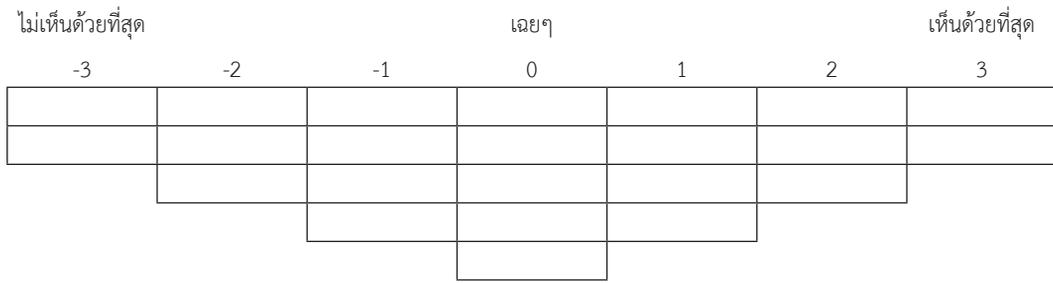

ภาพที่ 2 แสดงการเวียนคำถามเพื่อหาความคิดเห็นร่วมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญได้มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและอย่างอิสระโดยไม่ต้องประชุม ซึ่งทำให้ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ใดหรือความเห็นส่วนใหญ่ของที่ประชุม ผู้วิจัยส่งคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญท่านละ 3 รอบ เว้นระยะเวลาห่างกันพอควร จนในที่สุด ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่าน มีความเห็นตรงกันและได้ผลสรุปปัจจัย ปัจจัยที่ได้จะถูกนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในขั้นตอนต่อไป ผลที่ได้จากขั้นตอนนี้ถูกใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 14 คน (ผู้รับเหมา 7 คน และกลุ่มเจ้าของโครงการ 7 คน) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ได้ผลลัพธ์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและข้อพิพาททั้งหมด 28 ข้อความปัจจัย (14x2) ผลลัพธ์ที่ได้ ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบและตีความหมาย เพื่อไม่ให้เกิดข้อความที่ซ้ำกันหรือใกล้เคียงกัน และทำให้ได้ปัจจัยที่ต่างกัน เป็นข้อความปัจจัยหรือชุดข้อความคิว จำนวน 23 ข้อความ

2. การสร้างแบบสัมภาษณ์

จากปัจจัยสาเหตุการเกิดความขัดแย้งที่ได้ ได้ถูกนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบสัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้ ถูกใช้เพื่อถามความคิดเห็นของผู้รับเหมาก่อสร้างและเจ้าของโครงการก่อสร้างในประเทศไทยที่ได้เคยประสบปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทมาแล้ว การสร้างแบบสัมภาษณ์ถูกแบ่งเป็น 2 ชุด ประกอบด้วย ชุดที่ 1 (รอบแรก) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ต้องการทราบภูมิหลังของผู้ตอบ และปัจจัยสาเหตุของความขัดแย้งและข้อพิพาท ใช้เพื่อต้องการทราบข้อมูลในเชิงคุณลักษณะของผู้ตอบ ประกอบด้วยคำถามด้านข้อมูลภูมิหลังทั่วไปของผู้ตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ ที่อยู่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในงานก่อสร้าง ประเภทของโครงการ มูลค่าโครงการ และลักษณะของสัญญาก่อสร้าง จากนั้นเป็นคำถามเฉพาะที่ถามว่าอะไรคือความขัดแย้งและข้อพิพาทที่เคยเกิดขึ้นกับท่านมาแล้ว (อย่างน้อยสองสาเหตุ) เพื่อนำมารวบรวมเป็นกลุ่มปัจจัยหรือชุดข้อความคิว ชุดที่ 2 (รอบที่สอง) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ต้องการให้จัดลำดับของปัจจัยเหล่านั้นและต้องการทราบสาเหตุที่ตอบเช่นนั้น ใช้เพื่อต้องการวัดผลในเชิงปริมาณของแต่ละปัจจัย (Q1-Q23) และนำไปจัดกลุ่ม คำถามส่วนที่ 1 ของชุดที่ 2 นี้ เป็นการจัดลำดับความคิดเห็นของปัจจัยสาเหตุ ที่เห็นด้วยที่สุด-ไม่เห็นด้วยที่สุด ลงในตารางจัดลำดับปัจจัย (ภาพที่ 3) และคำถามส่วนที่ 2 ของชุดที่ 2 ซึ่งเป็นคำถามเชิงลึกที่ถามต่อไปอีกว่า อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น ซึ่งจะช่วยให้ได้คำตอบที่เป็นสาเหตุของปัญหาที่เกิดความขัดแย้งเหล่านั้น

ภาพที่ 3 ตารางจัดลำดับชุดปัจจัย

3. การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลของการวิจัยนี้ มีการเก็บข้อมูลสองรอบ รอบแรกเป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Qualitative data) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 และรอบสองเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ในการจัดลำดับปัจจัยสาเหตุ การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 14 คน (กลุ่มผู้รับเหมา 7 คน และกลุ่มเจ้าของโครงการ 7 คน) โดยทำการเลือกแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling/Purposive sampling) ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ได้ดำเนินโครงการก่อสร้างตั้งแต่เริ่มออกแบบ-ก่อสร้าง-ส่งมอบงาน โดยที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วจากประสบการณ์ของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ได้เก็บจากพื้นที่จังหวัดยุทธศาสตร์ภาคอีสานตอนกลาง การเก็บข้อมูลโดยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ 2 รอบ ซึ่งได้ทำการนัดหมายและเข้าสัมภาษณ์ตามกำหนดเวลา ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลงานวิจัยนี้มีระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2561 ในการเก็บข้อมูลงานวิจัยนี้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 14 คน ยังมีความระแวงและยังไม่อยากจะให้ข้อมูลที่ชัดเจนนักในช่วงแรก ซึ่งต่อมาในช่วงหลังโดยที่ผู้วิจัยได้ใช้ความสามารถและความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการพูดคุยเพื่อให้การสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการมากนัก โดยทำการสัมภาษณ์ตามร้านกาแฟหรือร้านอาหาร พูดคุยอย่างเป็นกันเองในเรื่องอื่นๆ ก่อน เกิดการผ่อนคลายมากขึ้น ทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องมากขึ้นในเวลาต่อมา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้ผลการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 14 คนแล้ว นำมาทำการวิเคราะห์ ในทำการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่มีชื่อว่า PQ method ผลที่ได้ทำให้สามารถจัดกลุ่มปัจจัยและจัดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความเห็นเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน จากนั้นทำการวิเคราะห์ตีความผลการวิจัยและสังเคราะห์กลุ่มปัจจัย จนได้ผลสรุปนำไปสู่การสร้างกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาข้อพิพาทในโครงการก่อสร้าง

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ทั้ง 14 คน ในการการศึกษาทัศนคติจากประสบการณ์ที่เคยเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างมาแล้ว โดยที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลนี้ อยู่ในเขตพื้นที่ตอนกลางของภาคอีสาน ได้ผลดังนี้

1. ผลข้อมูลเชิงบรรยาย

ผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูล นำมาแสดงเป็นข้อมูลเชิงบรรยาย จำนวน และสัดส่วน (Percentage) ลักษณะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key imformants) ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงคุณลักษณะของข้อมูลเชิงบรรยาย

ข้อความ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เพศ		
- ชาย	14	100.0
- หญิง	0	0.0
อายุ		
- 20 - 30 ปี	2	14.9
- 31 - 40 ปี	3	21.4
- 41 - 50 ปี	6	42.9
- 51 - 60 ปี	3	21.4
ที่อยู่		
- อาศัยในจังหวัดเดียวกับโครงการก่อสร้าง	7	50.0
- ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกับโครงการก่อสร้าง	7	50.0
ตำแหน่งหน้าที่		
- เจ้าของโครงการ	7	50.0
- ผู้รับเหมา	7	50.0
วุฒิการศึกษา		
- ปวช./ปวส.	7	50.0
- ระดับ ป.ตรี ขึ้นไป	7	50.0
ประสบการณ์ในงานก่อสร้าง		
- น้อยกว่า 3 ปี	4	28.8
- 3 - 10 ปี	3	21.4
- 10 - 20 ปี	2	14.3
- มากกว่า 20 ปี	5	35.7
ประเภทของโครงการ		
- บ้านเดี่ยว	8	57.1
- อาคารพาณิชย์/ทาวเฮ้าส์	3	21.4
- โรงงาน/โกดัง	2	14.3
- อื่นๆ	1	7.1
มูลค่าโครงการ		
- น้อยกว่า 1 ล้านบาท	2	4.9
- 1 - 10 ล้านบาท	10	71.4
- 11 - 50 ล้านบาท	2	4.9
สัญญาก่อสร้าง		
- มี	11	78.6
- ไม่มี	3	21.4

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย จากกลุ่มตัวอย่างที่เก็บมาได้ทั้งหมด 14 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายทั้งหมด (ร้อยละ 100) ช่วงอายุ 41-50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 42.9) แยกเป็นอาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกับสถานที่ก่อสร้างและต่างสถานที่เท่าๆ กัน (ร้อยละ 50-50) เป็นเจ้าของโครงการและเป็นผู้รับเหมาเท่าๆ กัน (ร้อยละ 50-50)

วุฒิการศึกษา ปวช./ปวส. และปริญญาตรี ขึ้นไปเท่าๆ กัน (ร้อยละ 50-50) ประสบการณ์ในงานก่อสร้างส่วนใหญ่มากกว่า 20 ปี (ร้อยละ 35.7) ประเภทโครงการบ้านเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57) มูลค่าโครงการส่วนใหญ่อยู่ประมาณ 1-10 ล้านบาท และมีสัญญาก่อสร้างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 78.6)

2. ผลข้อมูลปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อความขัดแย้ง

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 14 คน ได้ผลลัพธ์ปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อความขัดแย้งตามความคิดเห็นของพวกเขา โดยกำหนดให้ตอบท่านละ 2 ปัจจัยที่คิดว่าตรงตามความเห็นมากที่สุด รวม 28 ปัจจัยดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและข้อพิพาท

คนที่	ผลปัจจัยสาเหตุ
1	- เจ้าของงานมีเจตนาเอาเปรียบ (โกง) - เจ้าของงานดีคุณภาพงานไม่ตรงตามแบบที่ตั้งไว้
2	- ผู้รับเหมาช่วงทำงาน ทำให้การทำงานนั้นขาดทุน จึงทำให้เกิดการทิ้งงาน - เจ้าของโครงการจ่ายเงินไม่ตรงตามสัญญา ตามงวดงานที่กำหนดไว้
3	- เจ้าของงานต้องการงานเพิ่มนอกเหนือจากแบบ แต่ตกลงเรื่องค่าใช้จ่ายไม่ลงตัว - เจ้าของงานดิดงานไม่ได้คุณภาพและไม่ตรงตามแบบ
4	- เจ้าของงานจ่ายเงินล่าช้า - ผู้ควบคุมงานมีการตรวจงานล่าช้า เกิดปัญหาการแก้ไขงานที่ยากไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้
5	- เจ้าของงานจ่ายเงินไม่ครบตามงวดงาน - เจ้าของงานจ่ายเงินงวดสุดท้ายล่าช้า
6	- เจ้าของงานไม่จ่ายเงินงวดสุดท้าย - ผู้ตรวจงานใช้ระยะเวลาในการตรวจงานนาน
7	- การแก้ไขเปลี่ยนแปลงวัสดุโดยเจ้าของที่ไม่คำนึงถึงข้อตกลงกันไว้มักจะขอตัดงานไปซื้อเอง และให้ผู้รับเหมาติดตั้งให้ หากมีการเสียหายก็จะได้รับผิดชอบ - เงินค่าจ้างงวดสุดท้ายหรือเงินประกันผลงานเจ้าของมักจะทำให้งบบานปลายทำให้ไม่มีเงินเหลือ
8	- ผู้รับเหมารับงานหลายที่ ทำให้ไม่มีต้นทุนในการจ้างคนงานทำงานต่อให้เสร็จ - ผู้รับเหมาสู้กับคุณภาพของเจ้าของงานไม่ได้ ขาดทุน จึงตัดสินใจทิ้งงาน
9	- ผู้รับเหมาขาดความเอาใจใส่ควบคุมงานทำให้เกิดการทำงานล่าช้า และทำให้ค่าแรงบานปลาย - ผู้รับเหมาประเมินค่าก่อสร้างต่ำกว่าราควัสดุก่อสร้างที่จะเพิ่มขึ้นในระหว่างก่อสร้าง
10	- ผู้รับเหมาไม่เข้าหน้างาน ไม่มีการตรวจสอบความถูกต้อง - วัสดุไม่ตรงตามแบบ ใช้เกรดที่ต่ำกว่ากำหนด
11	- ผู้รับเหมาทำงานไม่ได้คุณภาพ ผิดจากแบบ - ผู้รับเหมาปิดบังงานที่ไม่ได้คุณภาพ
12	- ผู้รับเหมาทิ้งงาน เชิดเงินหนี ทำงานช้า ไม่เสร็จตามแผนที่วางไว้ - ผู้รับเหมา ไม่ควบคุมการทำงานของลูกค้า
13	- ผู้รับเหมาใช้วัสดุก่อสร้างที่ตรงตามแบบ โดยใช้วัสดุที่เกรดต่ำกว่า - สัญญาคลุมเครือ ไม่ชัดเจน
14	- การขอเบิกเงินล่วงหน้า - ผู้รับเหมาใช้ช่างที่ไม่มีประสบการณ์

3. ผลการพัฒนาชุดข้อความควิ (Q-set)

จากผลการตีความหมายปัจจัยสาเหตุ (ตารางที่ 2) พบว่า บางคุณลักษณะมีความหมายใกล้เคียงกัน (เช่น “ทำงานช้า ไม่เสร็จตามแผนที่วางไว้” และ “การทำงานล่าช้า” ผู้วิจัยจึงกำหนดชื่อรวมว่า “การทำงานช้า ส่งผลให้การทำงานไม่เสร็จตามแผนที่วางไว้”) ดังนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการจัดกลุ่มของปัจจัยการเกิดข้อพิพาททั้งสิ้น 28 ปัจจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปความหมายของข้อความที่ใกล้เคียงกันเหลือเพียง 23 ปัจจัย และจัดการสุ่มอันดับได้เป็นชุดข้อความควิ ของงานวิจัยนี้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงชุดข้อความควิ

ลำดับ	ปัจจัยสาเหตุการเกิดข้อพิพาท
Q1	มีเจตนาเอารัดเอาเปรียบ (โกง)
Q2	ผู้รับเหมาช่วงทำงาน ทำให้การทำงานนั้นขาดทุน
Q3	การจ่ายเงินไม่ตรงตามสัญญา
Q4	มีการเพิ่มงานนอกเหนือจากแบบที่กำหนดไว้ และตกลงเรื่องค่าใช้จ่ายไม่ลงตัว
Q5	การจ่ายเงินงวดสุดท้ายล่าช้า
Q6	มีการตรวจงานล่าช้า เกิดปัญหาการแก้ไขงานและงานไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้
Q7	แบบก่อสร้างไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนเพียงพอ
Q8	การแก้ไขเปลี่ยนแปลงวัสดุโดยที่ไม่คำนึงข้อตกลงกันไว้ มักจะขอตัดงานไปซื้อเอง และให้ผู้รับเหมา
Q9	เงินค่าจ้างงวดสุดท้ายหรือเงินประกันผลงานมักจะทำเหิงบานปลาย ทำให้ไม่มีเงินเหลือจ่ายให้งวดสุดท้าย
Q10	การรับงานหลายที่ ทำให้ไม่มีต้นทุนในการจ้างคนงานทำงานต่อให้แล้วเสร็จ
Q11	การสู้กับคุณภาพงานไม่ได้ เกิดการขาดทุน จึงตัดสินใจทิ้งงาน
Q12	การขาดความเอาใจใส่ควบคุมงานทำให้เกิดการทำงานล่าช้า เกิดการจ้างงานเพิ่มทำให้ค่าแรงบานปลาย
Q13	การประเมินค่าก่อสร้างต่ำกว่าราคาวัสดุก่อสร้างที่จะเพิ่มขึ้นในระหว่างก่อสร้าง
Q14	มีการเลือกใช้วัสดุที่ไม่ตรงตามแบบ โดยเลือกใช้เกรดที่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้
Q15	การไม่มีความรับผิดชอบต่อในการมาตรวจหน้างาน ทำให้งานไม่ได้คุณภาพ
Q16	การที่ไม่มีการศึกษาแบบล่วงหน้าไม่สนใจในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดประสบการณ์ในการควบคุมงาน มีการรับสินบนเพื่อหลีกเลี่ยงการแก้งานให้ถูกต้อง
Q17	การทิ้งงาน เชิดเงินหนี
Q18	การไม่ควบคุมการทำงานของลูกน้อง
Q19	การทำสัญญาที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน
Q20	การขอเบิกเงินล่วงหน้า
Q21	การนำเงินไปใช้ส่วนตัว ทำให้ขาดเงินหมุนเวียน
Q22	ทำงานช้า ไม่เสร็จตามแผนที่วางไว้
Q23	ผู้รับจ้างใช้ช่างที่ไม่มีฝีมือหรือขาดประสบการณ์

4. ผลการวิเคราะห์จัดกลุ่มปัจจัย

โดยการใช้ชุดข้อความควิ (ตารางที่ 3) 23 ปัจจัย และตารางจัดลำดับชุดปัจจัย (ภาพที่ 3) ผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 14 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป PQ method ได้ผลการวิเคราะห์การจัดกลุ่มปัจจัย สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างจากความคิดเห็นสามารถแบ่งได้ 5 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่ม 1 (คนที่ 1, 10 และ 11) มีเจตนาเอารัดเอาเปรียบ การจ่ายเงินไม่ตรงตามสัญญา สู้กับคุณภาพงาน

ไม่ได้ การตรวจงานล่าช้า และการนำเงินไปใช้ส่วนตัว กลุ่ม 2 (คนที่ 6, 12 และ 14) การรับงานหลายที่ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงวัสดุโดยไม่คำนึงถึงข้อตกลง การประเมินค่าก่อสร้างต่ำกว่าราคาวัสดุก่อสร้างจะเพิ่มขึ้นในระหว่างการก่อสร้าง และผู้รับเหมาช่วงทำงาน กลุ่ม 3 (คนที่ 4, 7 และ 8) ไม่มีการศึกษาแบบล่วงหน้า ขาดประสบการณ์ทำงาน แบบก่อสร้างไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน ข่างไม่มีฝีมือหรือขาดประสบการณ์ และการขอเบิกเงินล่วงหน้า กลุ่ม 4 (คนที่ 2, 3 และ 9) สัญญาคลุมเครือ ไม่ชัดเจน งบประมาณบานปลาย ขาดความเอาใจใส่ในการควบคุมการทำงาน และการทำงานช้า ไม่เสร็จตามแผน และ กลุ่ม 5 (คนที่ 5 และ 13) ขาดความรับผิดชอบในการตรวจหน้างาน การทำงาน เชิดเงินหนี การจ่ายเงินงวดสุดท้ายล่าช้า ไม่ควบคุมการทำงานของผู้ว่าจ้าง การเลือกใช้วัสดุไม่ตรงตามแบบ และการขอเพิ่มงานนอกเหนือจากแบบ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาท ระหว่างผู้รับเหมา กับเจ้าของโครงการก่อสร้างในประเทศไทย จากนั้นทำการวิเคราะห์จัดกลุ่มปัจจัย ผลวิเคราะห์โดยโปรแกรมสำเร็จรูป สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถแบ่งได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ด้านการเงิน ประกอบด้วย การมีเจตนาเอาัดเอาเปรียบ การจ่ายเงินไม่ตรงตามสัญญา การนำเงินไปใช้ส่วนตัว ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้จะมีอายุ 41-50 ปี ประสบการณ์ทำงาน 3-10 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาตรีขึ้นไป ประเภทอาคาร บ้านเดี่ยวและอาคารพาณิชย์ มูลค่าโครงการตั้งแต่น้อยกว่า 1 ล้าน ถึง 10 ล้านบาท ส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกับโครงการก่อสร้าง ซึ่งในกลุ่มนี้มีจำนวนผู้รับเหมามากกว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในกระบวนการเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ความสำคัญในด้านนี้ เนื่องจากปัจจัยการเงินเงินนี้พบมากในงานก่อสร้าง การพยายามให้ได้ผลประโยชน์มากกว่า การคิดหาผลกำไรหรือการหาผลประโยชน์ การใช้วิธีลาดแถมโกงเอาประโยชน์กับคนอื่นอีกทั้งมีหลากหลายรูปแบบจึงส่งผลเสียกับโครงการมากที่สุด

กลุ่มที่ 2 การขาดความรู้และประสบการณ์ ประกอบด้วย การรับงานหลายที่ ไม่มีการศึกษาแบบล่วงหน้า ขาดประสบการณ์ทำงาน และสัญญาคลุมเครือ ไม่ชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้จะมีอายุ 41-50 ปี ประสบการณ์ทำงาน มากกว่า 20 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาตรีขึ้นไป ประเภทอาคาร บ้านเดี่ยว มูลค่าโครงการตั้งแต่น้อยกว่า 1 ล้าน ถึง 10 ล้านบาท ส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกับโครงการก่อสร้าง ซึ่งในกลุ่มนี้มีจำนวนเจ้าของโครงการมากกว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในกระบวนการเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ความสำคัญในด้านนี้ เนื่องจากปัจจัยการขาดความรู้และประสบการณ์มักจะเกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจต่องานที่ได้รับมอบหมาย หรือประสบการณ์ในการทำงานไม่เพียงพอ ไม่มีความเด็ดขาดในการตัดสินใจ หวังผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ส่งผลต่อการทำงาน ร่วมกันจนทำให้เกิดข้อพิพาทตามมา

กลุ่มที่ 3 ความไม่ถูกต้อง ครบถ้วนของเอกสาร ประกอบด้วย การแก้ไขเปลี่ยนแปลงวัสดุโดยไม่คำนึงถึงข้อตกลง แบบก่อสร้างไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน การเลือกใช้วัสดุไม่ตรงตามแบบ และการเพิ่มงานนอกเหนือจากแบบ ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้จะมีอายุ 41-50 ปี ประสบการณ์ทำงาน มากกว่า 20 ปี ระดับการศึกษามีทั้งระดับ ปวช/ปวส. และปริญญาตรีขึ้นไป ประเภทอาคาร บ้านเดี่ยว มูลค่าโครงการตั้งแต่น้อยกว่า 1 ล้าน ถึง 50 ล้านบาท ที่อยู่อาศัย และไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกับโครงการมีจำนวนเท่าๆ กัน ซึ่งในกลุ่มนี้มีจำนวนผู้รับเหมามากกว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในกระบวนการเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ความสำคัญในด้านนี้ เนื่องจากปัจจัย

ความไม่ถูกต้อง ครบถ้วนของเอกสารนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องยึดหลักในการปฏิบัติงาน ซึ่งถ้าหากเกิดข้อผิดพลาดในส่วนนี้ก็อาจเกิดปัญหาในโครงการก่อสร้างได้

กลุ่มที่ 4 ความบกพร่องในการทำงาน ประกอบด้วย การประเมินค่าก่อสร้างต่ำกว่าราคาวัสดุก่อสร้างจะเพิ่มขึ้นในระหว่างก่อสร้าง ช่างไม่มีฝีมือหรือขาดประสบการณ์ ขาดความเอาใจใส่ในการควบคุมการทำงาน ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้จะมีอายุ 20-30 ปี ประสบการณ์การทำงาน 3-10 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป ประเภทอาคารบ้านเดี่ยวและบ้านจัดสรร มูลค่าโครงการตั้งแต่ 1 ล้าน ถึง 10 ล้านบาท ที่อยู่อาศัยและไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกับโครงการมีจำนวนเท่าๆ กัน ซึ่งในกลุ่มนี้เป็นเจ้าของงานทั้งหมด จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในกระบวนการเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ความสำคัญในด้านนี้ เนื่องจากปัจจัยความบกพร่องในการทำงานเป็นการไม่ใส่ใจในการทำงาน เกิดผลกระทบในขั้นตอนการก่อสร้าง ซึ่งเมื่อการก่อสร้างผิดไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ก็จะส่งผลกระทบต่อให้งานเกิดความล่าช้าหรือโครงการไม่แล้วเสร็จ

กลุ่มที่ 5 ด้านงานไม่ได้คุณภาพตามที่กำหนด ประกอบด้วย ผู้รับเหมาช่วงทำงาน การขอเบิกเงินล่วงหน้าทำงานช้า ไม่เสร็จตามแผนที่กำหนด ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้จะมีอายุ 31-40 ปี ประสบการณ์ทำงาน 3-10 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป ประเภทอาคาร บ้านเดี่ยวและอาคารพาณิชย์ มูลค่าโครงการตั้งแต่ 1 ล้าน ถึง 10 ล้านบาท ส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกับโครงการ ซึ่งในกลุ่มนี้มีจำนวนผู้รับเหมามากกว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในกระบวนการเรียงลำดับความสำคัญ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ความสำคัญในด้านนี้ เนื่องจากปัจจัยด้านงานไม่ได้คุณภาพมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มที่ 4 ซึ่งเกิดจากความมั่งง่ายในการทำงาน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ส่งผลต่อขั้นตอนการก่อสร้างในการไม่ได้คุณภาพที่ได้กำหนดไว้ เกิดความล่าช้าในการทำงาน ส่งผลให้โครงการเกิดความเสียหายขึ้น

จากผลการจัดกลุ่มที่กล่าวไปแล้ว ผู้วิจัยนำมาสรุปเพื่อสร้างเป็นกลยุทธ์ในการลดปัญหาการเกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทโครงการก่อสร้าง ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ด้านการเงิน พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญมี 3 วิธี ดังนี้

- การกำหนดและแบ่งงวดงานที่เหมาะสมกับความเป็นจริงในการทำงาน
- การกำหนดมาตรฐานและการตรวจสอบ
- การพิจารณาใช้สิทธิของผู้ว่าจ้างบอกเลิกสัญญาทันทีและการกำหนดบทลงโทษผู้รับจ้าง

กลุ่มที่ 2 การขาดความรู้และประสบการณ์ พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญมี 3 วิธี ดังนี้

- การพิจารณาผู้รับจ้างที่มีผลงานที่น่าเชื่อถือ และมีประสบการณ์
- กำหนดมาตรฐานของงานที่ชัดเจน
- กำหนดหลักเกณฑ์ แนวทางในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

กลุ่มที่ 3 ความไม่ถูกต้อง ครบถ้วนของเอกสาร พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญมี 4 วิธี ดังนี้

- การพิจารณาปรับเพิ่ม-ลด ให้เกิดความเหมาะสมเป็นธรรมกับปริมาณงานและเงิน
- การทำให้เกิดความสมบูรณ์ของรูปแบบรายการที่ชัดเจนอย่างละเอียด
- กำหนดรายละเอียดการปฏิบัติและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

อย่างเคร่งครัด

- การให้สิทธิผู้รับจ้างพิจารณาและตัดสินใจจะยอมรับหรือปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงนั้นได้

กลุ่มที่ 4 ความบกพร่องในการทำงาน พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญมี 2 วิธี ดังนี้

- การศึกษาและสำรวจข้อมูลเพื่อการออกแบบที่ถูกต้องและสมบูรณ์
- การกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้รับจ้างเมื่อเกิดปัญหาอย่างชัดเจน

กลุ่มที่ 5 ด้านงานไม่ได้คุณภาพตามที่กำหนด พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญมี 2 วิธี ดังนี้

- การกำหนดมาตรฐานของคุณภาพและการตรวจสอบที่ชัดเจน
- การกำหนดเงื่อนไขของสัญญาให้มีความชัดเจนถูกต้องเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติข้อจำกัด

ข้อจำกัดของงานวิจัยนี้ประกอบด้วยสองประการ กล่าวคือ ประการแรก สืบเนื่องจากข้อจำกัดด้านจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่มีอยู่อย่างจำกัด และอีกทั้งลักษณะข้อมูล เป็นข้อมูลเชิงลึก ซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่ยอมตอบ จึงทำผลงานวิจัยนี้ ให้ได้ข้อมูลมาไม่มาก (14 คน) ส่งผลให้ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยอาจต่ำ ประการที่สอง ระยะเวลาในการทำงานที่มีอยู่อย่างจำกัด สื่อเนื่องมากจากการรับทุนวิจัยจากหน่วยงานผู้ให้ทุน ที่มีข้อกำหนดให้ต้องทำงานวิจัยที่รับทุนให้เสร็จตามปีงบประมาณ โดยมีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี จึงส่งผลให้งานวิจัยอาจจะต้องทำอย่างเร่งรีบและไม่สมบูรณ์ดีเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยนี้ สามารถสรุปเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

- กลยุทธ์ในการลดการเกิดปัญหาข้อพิพาทโครงการก่อสร้างสามารถนำไปใช้ได้ ทั้งในด้านผู้รับเหมา-เจ้าของโครงการ และ เชนนโยบาย สำหรับองค์กรวิชาชีพ เช่น สถาปนิก วิศวกร สมาคมสถาปนิกสยาม วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย รวมถึงสถาบันการศึกษา และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมให้ลดการเกิดปัญหาข้อพิพาทโครงการก่อสร้าง
- กระบวนการวิจัยด้วยเทคนิควิธีวิทยาควน ในงานวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ต่อยอดในงานวิจัยด้านอื่นๆ ได้ เช่น การศึกษาความขัดแย้งในกลุ่มอื่นๆ กลุ่ม สตปนิก วิศวกร หรืออาจจะเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมใดๆ ก็ได้ ซึ่งจะช่วยให้เห็นมุมมองใหม่ๆ ที่กำลังมีเข้ามาสร้างปัญหาสู่ประเทศไทยได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความขัดแย้งและข้อพิพาทในโครงการก่อสร้างโดยใช้วิธีวิทยาควน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2561

Reference

- Barry, J., & Proops, J. (1999). Seeking sustainability discourses with Q methodology. *Ecological Economics*, 28(1999), 337-345.
- Barbosa, J.C., Willoughby, P., Rosenberg, C.A, & Mrtek, R.G. (1988). Statistical Methodology: VII. Q-Methodology, a Structural Analytic Approach to Medical Subjectivity. *Academic Emergency Medicine*, 5(10), 1032-1040.
- Boscolo, P. & Cisotto, L. (1999). Instructional strategies for teaching to write: A q-sort analysis. *Learning and Instruction*, 9, 209-221.
- Chang, S.O., Kim, J.H., Kong, E.S., Kim, C.G., Ahn, S.Y., & Cho, N.O. (2008). Exploring ego-integrity in old adults: A q-methodology study. *International Journal of Nursing Studies*, 45, 246-256.
- Chinanuwatwong, S. (2014). *witsawakam kankōsāng læ kanchatkān*. (In Thai) [Construction engineering and management]. (5th ed.). Bangkok: Kasetsart University Press.
- Chiradamkøeng, W. (2010). *kānbōrihān ngān witsawakam yōthā* . (In Thai) [Civil engineering management]. Pathumthani: Wankawee.

- Darkey, N., & Helmer, O. (1963). An Experimental Application of the Delphi Method to the Use of Experts. *Management Science*, 9(3), 458-467.
- Grosswiler, P. (1992). Some methodological considerations on the use of multimedia Q-sample items. *Operant Subjectivity*, 15(3), 65-80.
- Kakai, K. (2019). *kānbōrihān khwāmkhatyāng*. (In Thai) [Conflict management]. Retrieved from http://www.novabizz.com/NovaAce/Relationship/Conflict_Management.htm
- Kasetiam, W. (2015). *kānsāng thīm ngān*. (In Thai) [Building teamwork]. Bangkok: O.S.
- Kotmaidotcom (2019). *pramūan kotmāl phāng lāe phānit Mātrā Hārōipāetsip̄chet*. (In Thai) [Civil and commercial code 587]. Retrieved from <http://www.kodmhai.com/m2/m2-4/m4-587-607.html>
- McKeown, B., & Thomas, D. (1988). *Q Methodology*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Metkaruchit, M. (2016). *thīm ngān: phalang thī sāng khwāmsamret*. (In Thai) [Teamwork: power of success]. Bangkok: O.S.
- Phichetthaphan, C., & Kittipittayakorn, P. (2014). *panhā nai kānkōsāng*. (In Thai) [Problems in construction]. Nakhonratchasima: Deeprom.
- Phichetthaphan, C., Chaochudach, J. & Kittiphongphatthana, K. (2016). *kānbōrihān sanyāchāng thīpruksa kānkōsāng*. (In Thai) [Managing construction management agreement]. Nonthaburi: First offset (1993).
- Phichetthaphan, C., Rattanachai, N., & Kittiphongphatthana, K. (2017). *kānbōrihān khōrīakrōng lāe Khōphiphāt nai khōngkānkōsāng*. (In Thai) [Construction claim & dispute management]. Nonthaburi: First Offset (1993).
- Pho-anukunbut, A. (2013). *wīchai chāng khunnaphāp*. (In Thai) [Qualitative research]. Bangkok: Kor-pon (1996).
- Prasithratsint, S. & Sookkaseme, K. (2007). *nānā nawatakamma withīwitthaya khio (Q Methodology) kānsuksā saphāwa chittawisai chāng witthayāsāt: nāokhit thritsadi lāe kānprayukchai*. (In Thai) [Vary of Innovative Research Methods Q Method: A Scientific Study of Subjectivity (Concepts, Theory and Application)]. Bangkok: Sarmlada.
- Teerasorn, S. (2009). *nāokhit phūnthān thāngkān wīchai*. (In Thai) [Fundamental research concepts]. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Wikipedia, the free encyclopedia (2019). *phū rapchāng kōsāng*. (In Thai) [Contractor]. Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/ผู้รับจ้างก่อสร้าง>
- Witthayaudom, W. (2012). *kānbōrihān khwāmkhatyāng nai 'ongkōn*. (In Thai) [Organizational conflict management]. Bangkok: Thanathud.
- Yeun, E. (2005). Attitudes of elderly Korean patients toward death and dying: An application of Q-methodology. *International Journal of Nursing Studies*, 42, 871-880.

